

Az összehasonlító gyöknyelvészetről (ÖGy)

A gondolataimat Czakó Gábor: „A butykos és rokonsága” cikkének olvasása után, az elemzésre kerülő gyökszavakat is annak alapján (de nem a cikkből) válogattam össze.

Az emberi beszéd elég határozottan elkülöníti a mássalhangzókat. Erre bizonyos, hogy az eurázsiai nyelvek többségében kb. 20, azonosnak felismerhető mássalhangzót találunk. Ha az 1 vagy 2 mássalhangzóból álló gyökvázak (elvileg bármilyen) magánhangzók töltik fel, gyökszavakról beszélünk. A mássalhangzó vázak (már „csupaszon” is), általában jól körülírható értelmet hordoznak.

Gyöknyelv az, amelynek 1 és 2 mássalhangzós vázai többségben flektáltak, vagyis különböző magánhangzókkal töltődnek fel. Azonos váz többnyire értelmileg rokonítható gyökszavakat képez – de nemcsak az azonos nyelvben, hanem a többi gyöknyelvben is. A gyökvázak 3-4 mássalhangzós vázakká bővíülhetnek. Az azonos magánhangzóval feltöltött gyökszavak bővülése nagy, összefüggő értelmű szóbokrokat hoz(hat) létre.

A **nem-gyöknyelvek** a gyöknyelveknek többé-kevésbé keveredett és pidginizálódott utódai. Flektált gyökszavak már nem, vagy csak a töredékük található meg bennük – szóbokrokat már nem, vagy csak részben képeznek.

Bár eltérő mássalhangzó vázak is előállítanak hasonló, vagy azonos értelmeket, az ÖGy szigorúan ragaszkodik a vázak külön kezeléséhez. Ennek az az oka, hogy a mássalhangzók cserélgetése általában lehetetlenné teszi a gyöknyelvek összehasonlítását. Ez alól azonban vannak kivételek. Ha a legősibb (H, J, K, N, Ny=Ni/J, P, T, Ty=Ti/J) mássalhangzókat a később megjelenő (B/V és P/F, C=TSz, Cs=TS, D, L, Ly=Li/J, M, R, S/Sz, V, W – ez utóbbi az O/U/W triász, amely eleinte csak O/U diftongus volt, és a legkésőbb megjelenő (F, G, Gy=Di/j, ritkábban Gi/J, Z/Zs) hangokra cseréljük (s még a B/V-P/F kereszthagváltozása is működik) – a mássalhangzó váz (Az ÖGy-ben ez a GYÖK) akár az eredeti értelmét is megtarthatja. Vagy ha nem, akkor is gyakran rokonértelmű marad. Ha tehát az ősmássalhangzókat a később megjelenő változó párjaikra cseréljük (T-S/Sz, T/D, P/F, B/V, a J/L/R a 3 ígeképző, S/Zs, SzZ), a váznak és gyökszavainak értelme a többi gyöknyelvben is hasonló szokott maradni. Ebben az esetben az ÖGy is megengedi a mássalhangzók cseréjét. Mássalhangzót tehát a gyökben csak a HANGVÁLTOZÁSOK keretén belül, s akkor is csak az értelem megmaradásának gondos ellenőrzése után lehet cserélni. Megjegyzés A bővített vázak 3.-4. mássalhangzójára nézve, mivel azok eredetileg csak képzők/ragok voltak, ez a szabály sokkal megengedőbb.

A fentiek magyarázata következik: **Az eurázsiai beszédkezdet.** Az emberi beszéd szervek (gége és arcbereendezés) archaikus állapotában a beszéd eleinte csak a zöngétlen mássalhangzókat, azoknak is egy szűkebb csoportját tartalmazta – s a magánhangzók csak rövid, elkapott torokhangok voltak. Az afrikai alfaj beszéde azonban ettől eltérően alakult: ott a mélyre szállt gége és a laposabb arcbereendezés folytán előbb jelentek meg a zöngések és

velük a mai értelemben vett artikuláció képessége. A Sapiens eurázsiai (északi) és az afrikai alfaja már kb. 1 millió éve kezdett VISSZAkeveredni (a gyeniszovai ember). Ez a keveredés később hol elakadt, hol folytatódott – a legutóbbi 30.000 évig csak a Közel-Keleten. Onnantól már a Gibraltárnál is keveredett a két geográfiai alfaj.

S most lássuk a beígért, általam előbeszédéből vagy korunkbeli szövegből ismert magyar gyökiszavakat és rokonításukat a héber gyöknyelvben. (Archív szavakat én nem elemzek.)

BG gyök: bagó, bog, bög, búg, buga A héber **PeKa**=bimbó, p'kía=göngyöleg, felpattanás, felrepedés. A BG gyök a héberben nem fejlődött ki. Az ok: már az Afrikából felkerült B sem őshang, a még újabb G viszont Kp-Európában alakult ki és a (szerintem szintén a KM-ből) délre került protohéberbe csak még később jutott le. A héber BG *összes, alig néhány szava mind a magyar „bogár” szóra vezethető vissza*. A bogárra, amely petéből, álcából, stb. „idegen ruhából, alakoskodva”, változik át „felnőtté”. Nem, ez nem tömeges példa. Sokminden, de ilyen „vakítóan” csak ez az egy gyök mutatja ki, hogy a magyarban már a képzett szavak is ősbibek voltak a kb. 4000 éves hébernél. Érdeemes megnézni a teljes anyagot, nem sok: Gyöknyelvészet 198-9. és 387. oldal. Nem fogsz hinni a szemednek!

BGy: begy, bogyó, bugyi – bag=élelem, p'kaát=gombolyag, piká=bugyog.

BN: bán(ik), (meg)bán, béna, bűn – *mevín*=hozzáértő (de a *me-* csak előrag), pen!=nehogy! *me*aben = megkövesedik (béna), b'=be-, on=erő, bűn.

BT: betű (török-e?), bot, buta – bite=kiejt (szót, haangot), boet=rúg, pote=buta. Tetszik ☺ ?

PN: pina – puná = üres, piná = sarok, szöglet☺.

BTy: báty, batyu – bat=...éves (-nek van bátyja), batuhá=biztonság (batyu).

PT: pát (puhább ásvány), pata, pete, pite-pót – pat=morzsa, patúah=nyitott, paut=apró, pita=csábító, lepény (pótkenyér). PTy: potya – ptíjá=meglepetés, pita=csábító.

MG: mag, maga, meg(+), még, míg, mögé – mág (rövid á) = elolvad, varázsló (a mag), magíja = érkezik (meg+, még, mögé, míg), magá=kapcsolat.

MGy: megy, megye – magíja=érkezik, magá=kapcsolat (megye).

MT: Máté, méta (játék), mit?, müt(ő) – mate=törzs, mot=bot és mitá=halál (ilyen a játék), et ma?= t-mi? (a héber tárgy-előszócska a magyarban utórag), miét=csökkent (megműti).

MTy: matyi (kisgyerek), matyó, motyó, mutyi(ba) – maát=kevés, ma'ate=burkolat (motyó), muát=csökkentett (mutyiba: felesbe).